

ΠΡΟΟΔΟΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΤΗ 1ῃ ΚΑΙ ΤΗ 15ῃ ΕΚΑΣΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

Διευθυντής καὶ υπεύθυνος **ΚΩΝΣΤ. Γ. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ** Καθηγητὴς τῶν Μαθηματικῶν

Συνδρομὴ ἑτησία ἐν Κρήτῃ..... Δρ. χρ. 5 —
» ἑξάμηνος » » » 2 50
» τριμηνος » » » 1.50
Διὰ τὸ ἐξωτερικὸν προστίθεται ἑτησίως Δρ. χρ. 1.—

Αἱ ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ ΕἶΝΑΙ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΑΙ
Αἱ ἐπιστολαὶ καὶ αἱ ἀποστολαὶ ἀπευθύνονται
τῇ Διευθύνσει, ὁδὸς Μπέττολο Χανία
ΔΙΑ ΤΑΣ ΑΓΓΕΛΙΑΣ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑΙ ΣΥΜΦΩΝΙΑΙ

Περιεχόμενα : Τὸ Σχολεῖον τοῦ 20οῦ αἰῶνος ὑπὸ
Ε. Γ. Π.— Ἡ σημασία τῶν σχολικῶν ἑορτῶν,
ὑπὸ Ἰ. Περδικάρη. — Λόγος πανηγυρικὸς ὑπὸ Ν.
Παλιεράκη. — Ποικίλα.

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΤΟΥ 20^{ΟΥ} ΑΙΩΝΟΣ

Ὅ,τι κατὰ τὸν λήξαντα δέκατον ἕνατον αἰῶνα ἐγένετο γενικῶς μὲν ὑπὸ κοινωνικῆν, εἰδινῶς δ' ὑπὸ παιδαγωγικῆν ἐπεψιν, μετὰ ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος ἐπεχείρησαν ἐν Γερμανίᾳ νὰ συγκρίνωσι πρὸς ἐκεῖνο, ὅπερ ὑπολείπεται νὰ γίνῃ κατὰ τὸν 20ὸν αἰῶνα πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ γεγενημένου, γράφει ὁ Α. Pinloche ἐν τῇ «Παιδαγωγικῇ Ἐπιθεωρήσει». Πῶς πρέπει νὰ λειτουργῇ τὸ σχολεῖον τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος; Τοῦτο εἶναι τὸ ζήτημα, ὅπερ ὑπεκίνησαν ἄνδρες μεριμνῶντες περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, καὶ εἰς τὸ ὅποῖον ἔσπευσαν ν' ἀπαντήσωσιν οἱ ἐπιφανέστατοι τῶν φιλοσόφων, παιδαγωγῶν καὶ πολιτικῶν τῆς Γερμανίας. Ἐκ τῶν ἐπὶ τοῦ ζητήματος δὲ τούτου ἐξενεχθεισῶν γνώμῶν ἀναντιρρήτως αἱ μᾶλλον ἐνδιαφέρουσαι εἶναι ἡ τοῦ πρῶην ὑπουργοῦ Bosse, ἡ τοῦ ἐξόχου καθηγητοῦ τῆς παιδαγωγικῆς ἐν τῇ Πανεπιστημίῳ τῆς Ἰένης Rein καὶ ἡ τοῦ συνδέσμου τῶν Γερμανῶν διδασκάλων.

Ὁ Bosse εὐθὺς ἐν ἀρχῇ ἐκήρυξεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ διατυπωθῇ ἐνιαῖον πρόγραμμα διὰ τὸν 20ὸν αἰῶνα, ὅπερ ἀναμφιβόλως θὰ ἐκινδύνευε νὰ μείνῃ μόνον ἐπὶ τοῦ χάρτου· ἀντὶ τούτου δ' ὅμως φρονεῖ ὅτι δὲν εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνῃ ὀριστικὴ σχολικὴ νομοθεσία καὶ μάλιστα ὁ πρό πολλοῦ ὑπεσχημένος καὶ εἰσέτι ἀναμενόμενος νόμος περὶ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἀπλοῦστερος σχολικὸς κανονισμός. « Ἡ σχολικὴ εἰρήνη, ἣν τοσοῦτον ζωηρῶς ποθοῦμεν καὶ ἣς τοσαύτην ἀνάγκην ἔχει τὸ σχολεῖον, μόνον ἐπὶ ἐννόμου καὶ μόνιμου ἐσάφους δύναται νὰ στηριχθῇ », λέγει ὁ Bosse. Παραδέχεται ὅτι ἡ σχολικὴ αὕτη εἰρήνη οὔτε διὰ μόνης τῆς νομοθετικῆς ὁδοῦ οὔτε διὰ μιᾶς δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ, ἀλλ' ἀνάγκη νὰ ψηφισθῶσι μερικώτεροι τινες κατὰ τὰς ἐκάστοτε παρουσιαζόμενας ἀνάγκας νόμοι καὶ πρὸ πάντων ἀπηνῆς νὰ καταπέσῃ ὁ πέλεκυς κατὰ τοῦ ἀδιεξήτου κυκλῶνος τῶν ἐπισημῶν

ὁδηγῶν καὶ διαταγῶν, αἵτινες καταπνίγουσι τὴν δραστηριότητα τῶν ὑπαλλήλων καὶ διδασκάλων. « Ὄντως δ' ἡ πληθώρα τῶν ὑπαρχουσῶν ὑπουργικῶν διαταγῶν, καίπερ ἀναμφισβητήτου οὔσης τῆς ἀγαθῆς προαιρέσεως τῶν ἐκδιδόντων αὐτάς, προδήλως φέρει εἰς παράλυσιν τοὺς διδασκάλους καὶ ἐπιθεωρητὰς καταπνίγουσα τὴν ἀτομικὴν αὐτῶν ἐνέργειαν καὶ πρωτεβουλίαν. Ἀνάγκη ἄρα νὰ ἐκλίπη τὸ λυμαινόμενον τὴν ἐκπαίδευσιν σύστημα τοῦτο, νὰ καθαρισθῇ ἡ ὁδὸς ἀπὸ τῶν ἀποφραττόντων αὐτὴν ἀκανθῶν καὶ νὰ ὀρισθῶσι μόνον γενικοὶ τινες θεμελιώδεις κανόνες, οὕτως ὥστε νὰ ἐξασφαλισθῇ εἰς τοὺς εὐφυεῖς καὶ δραστηρίους διδασκάλους καὶ ἐπιθεωρητὰς ἐλευθέρᾳ ἀτομικῇ ὁρᾷσι ἐντὸς τῶν νομίμων ὁρίων· ἰδοὺ σπουδαιότατον πρόβλημα, ἡ λύσις τοῦ ὁποίου πρέπει ν' ἀπασχολήσῃ τὰς κυβερνήσεις καὶ τὰς διοικούσας τὰ σχολεῖα τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἀρχὰς, ἰδοὺ ἄρθρον προγράμματος, οὗ ἡ πραγμάτωσις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς φωτεινὴ ἡλιακὴ ἀκτίς μελλούσα νὰ γονιμοποιήσῃ τὸν ἐσπαρμένον ἤδη ἄγρον τοῦ σχολείου ». Εἶτα ἐπὶ ὁ Bosse ἀπαριθμεῖ τὰ σημεῖα, ἐφ' ὧν ὀφείλει ἰδιαιτέρως προσοχὴν νὰ ἐπιστήσῃ ὁ μέλλον νομοθέτης τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ νόμου, οὗ τὴν ψήφισιν καὶ ἐφαρμογὴν ἀρχόμενος ἠυχήθη. Τὰ σημεῖα δὲ ταῦτα τοῦ Bosse εἶναι τὰ ἀκόλουθα.

1. Καθορισμὸς τῶν σχέσεων σχολείου καὶ κοινότητος.
2. Ὁργανισμὸς τῆς διοικήσεως καὶ διευθύνσεως τῶν σχολείων.
3. Μεταρρυθμίσις τοῦ θεσμοῦ τῆς ἐπιθεωρήσεως.
4. Συμμετοχὴ τῆς οἰκογενείας ἐν τῇ διοικήσει τοῦ σχολείου.
5. Ἀκριβὴς καθορισμὸς τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ σχολείου.
6. Ἀνάπτυξις καὶ ἐξακλόουθησις τῆς μορφώσεως τῶν διδασκάλων.
7. Ὁρισμὸς θεμελιώδους ἀρχῆς τῆς γενικῆς θεωρίας περὶ ἐκπαιδεύσεως.
8. Ἐπιστημονικὴ ἀνάπτυξις τοῦ συστήματος τῆς ἀτομικῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς λαϊκῆς ἀγωγῆς.
9. Κανονισμὸς τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς σχολικῆς τάξεως καθ' ὀρισμένης ἀρχάς.
10. Ὁρισμὸς τῆς μεθόδου τῆς διδασκαλίας γενι-

κῶς καὶ ἰδιαιτέρως δι' ἕκαστον κλάδον μαθήσεως.

Τελευτῶν δ' ὁ Bosse εὐχεται, ὅπως τὸ σχολεῖον κατὰ τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα μὴ ἀπομακρυνθῆ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀληθείας, τ. ἔ. τοῦ Χριστιανισμοῦ. «Δὲν ὑπάρχει ἀληθῆς ἐκπαίδευσις ἄνευ τοῦ Χριστιανισμοῦ, οὐδ' ἀληθῆς Χριστιανισμὸς ἄνευ ἐκπαίδευσως. Τὸ πᾶν στηρίζεται ἐφ' ὑμῶν καὶ ὑμεῖς ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ. Διότι ἐν Αὐτῷ καὶ μόνον ἐν Αὐτῷ ὑπάρχουσιν αἱ βαθύταται πηγαὶ τῆς ἡμετέρας δυνάμεως.»

Ὁ Rein, ὡς εὐκόλως ἠδύνατό τις νὰ προεικάζῃ, ἰσχυρῶς ἀντέκρουσε τὴν ὑπὸ τοῦ πρώην ὑπουργοῦ ἐξενεχθεῖσαν γνώμην περὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς ἐφαρμογῆς ἐνιαίου σχολικοῦ προγράμματος κατὰ τὸν 20ον αἰῶνα. Δὲν ἀρνείται μὲν τὰς συμπαραμορτουσὰς τῆ ἐπιβολῆ ταύτῃ μεγάλας δυσκολίας, φρονεῖ δ' ὅμως ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ ἀπόπειρα πρὸς πραγμάτωσιν αὐτῆς. Δίδων δ' αὐτὸς τὸ παράδειγμα, ἀφ' οὗ πρώτον ἐτόνισε τὴν ἀνάγκην τῆς θεμελιώσεως τοῦ μέλλοντος ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐνιαίου τῆς ἀγωγῆς δι' ὅλον τὸ ἔθνος, χαράσσει ἔπειτα μετ' ἀπηκριβωμένης εὐκρινείας τὸ σχέδιον τοῦ τὰ μάλιστα πρὸς τὴν ἀρχὴν ταύτην συνάδοντος ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος, οὗ τὰ κυριώτατα σημεῖα εἶναι τὰ ἐπόμενα.

Α' Βάσις τῆς κοινωνικῆς ἀγωγῆς θὰ εἶναι τὸ *Γενικὸν Δημοτικὸν Σχολεῖον*, εἰς ὃ θὰ φοιτῶσι τὰ τέκνα πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν κατοίκων μέχρι τοῦ 10 ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῶν. Μετὰ τὸ σχολεῖον τοῦτο θὰ ὑπάρχωσι τρία εἶδη εἰδικῶν ἐκπαιδευτηρίων ἀνταποκρινομένων εἰς τοὺς τρεῖς κυριωτάτους βαθμοὺς τῆς μορφώσεως τῆς ἀναγκαίας εἰς τὰς διαφόρους τάξεις τοῦ ἔθνους τὰ ἐπόμενα:

α' Διὰ τοὺς τεχνίτας, τοὺς γεωργοὺς καὶ τὸ κατώτερον προσωπικὸν τοῦ διοικητικοῦ κλάδου: δημοτικὴ ἐκπαίδευσις καὶ στοιχειώδης ἐπαγγελματικὴ διαρκείας ὀκτὼ ἐτῶν, ταύτην δὲ θὰ συμπληροῖ ἡ ἐκπαίδευσις ἢ παρεχόμενη ἐν τοῖς *σχολείοις συμπληρώσεως* (*écoles de perfectionnement*).

β' Διὰ τὴν μέσσην τάξιν τῶν ἐμπόρων, βιομηχάνων, καλλιτεχνῶν κ.τ.λ. καὶ τῶν τοῦ διοικητικοῦ κλάδου: δημοτικὴ καὶ πραγματικὴ ἐκπαίδευσις διαρκείας 9—10 ἐτῶν, συμπλήρωμα δὲ ταύτης ἔσται ἡ ἐπαγγελματικὴ καὶ τεχνικὴ ἐκπαίδευσις (ἐμπορικαί, βιομηχανικαί, ὁασονομικαί, καλλιτεχνικαί, μεταλλευτικαὶ κτλ. σχολαί).

γ' Διὰ τὰς ἀνωτέρας τάξεις τῶν βιομηχάνων καὶ μεγαλεμπόρων, τῶν διοικητικῶν ὑπαλλήλων, τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ, τῶν ἐπιστημόνων, φιλολόγων κτλ. δημοτικὴ καὶ μέση ἐκπαίδευσις διαρκείας 12 ἐτῶν, ἧτις θὰ συμπληροῦται ὑπὸ τῆς ἀνωτέρας ἐκπαίδευσως τῆς παρασκευαζούσης εἰς τὰ διάφορα ταῦτα στάδια.

Β'. Πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ σχολεῖα τοῦ ἔθνους ἀνάγκη πρὸ παντός νὰ εἶναι *παιδαγωγεῖα*, ἐν οἷς δὲν θ' ἀναπτύσσεται μόνον ὁ νοῦς τοῦ μαθητοῦ διὰ τῆς διδασκαλίας, ἀλλὰ θὰ παρέχεται αὐτῷ μόνον ποσὸν τι γνώσεων ὠφελίμων, ἀλλὰ πρὸ πάντων θὰ ἐπιδιώκῃναι ἐν συνεργασίᾳ σχολείου καὶ οἰκογενείας καὶ ἡ μόρφωσις τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ χαρακτήρος τοῦ μαθητοῦ. Τὸ κεφαλαῖωδες ὁμως τοῦτο πρόβλημα δὲν δύ-

ναται νὰ λυθῆ ἐφ' ὅσον τὰ τέκνα ἡμῶν φοιτῶσιν εἰς σχολεῖα, ἀτινα διὰ τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν δύναται νὰ παραβληθῶσι πρὸς στρατῶνας: ἐν τοῖς σχολείοις σήμερον οἱ διδάσκαλοι δὲν δύναται νὰ διαπεράνωσι προσηκόντως τὸ παιδαγωγικὸν αὐτῶν ἔργον τοσοῦτους μαθητὰς παιδαγωγούντες. Ἴνα τὸ σχολεῖον ἐκπληρώσῃ τὸν ἀληθῆ αὐτοῦ προορισμὸν, ἀνάγκη νὰ ἔχῃ οἰκογενειακὸν χαρακτήρα: ἄλλως ὁ διδάσκαλος εἶναι ἀπλοῦς τεχνίτης, οὐχὶ δὲ παιδαγωγός.

Γ' Ἀνάγκη νὰ συμπληρωθῆ τὸ χάσμα, ὅπερ ὑπάρχει μεταξὺ τῆς σχολικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἀγωγῆς. Ὁ ἀμφιβάλλων περὶ τούτου ἄς παρατηρήσῃ τὰς ἐγκληματικὰς στατιστικὰς, ἐν αἷς θὰ ἴδῃ, ὅτι κατὰ μὲν τὸ 1882 ὑπῆρχον καθ' ὅλον τὸ Γερμανικὸν Κράτος νεανίαι ἐγκληματῆσαντες 30,719 καὶ κατὰ τὸ 1898 οὗτοι ἠξέβηθησαν εἰς 47,975.

Δ' Ἀνάγκη νὰ λήξῃ ὁ ἀγὼν μεταξὺ τῶν ὁπαδῶν τῆς *κλασικῆς* καὶ τῆς *πραγματικῆς* μορφώσεως, ὅστις τοσοῦτον ὀλεθρίως ἐπενήργησεν ἐπὶ τῆς μέσης ἐκπαίδευσως, ν' ἀναγνωρισθῶσι δ' εἰς ἀμφοτέρα τὰ συστήματα τὰ αὐτὰ δικαιώματα.

Ε' Ἀνάγκη νὰ βελτιωθῆ ἡ μόρφωσις τῶν παντὸς βαθμοῦ διδασκάλων κατὰ τὴν ἐξῆς ἀρχὴν, ὅτι πᾶς διδάσκαλος, ἔχει ἀνάγκην γενικῆς καὶ εἰδικῆς προπαρασκευῆς. Κατ' ἀκλουσίαν οἱ μὲν δημοδιδάσκαλοι ὀφείλουσι ν' ἀποκτήσωσι *γενικὴν μόρφωσιν*, ἣν δὲν ἔχουσιν, οἱ δὲ καθηγηταὶ *τεχνικὴν παιδαγωγικὴν*, ἧς στεροῦνται. Τοῦτο δ' ὅμως τότε μόνον δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ, ὅταν τὰ Πανεπιστήμια δείξωσιν ὅτι ἐνδιαφέρονται περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἀγωγῆς τοῦ λαοῦ, διότι τὰ Πανεπιστήμια ἀρμόζει νὰ ἀναλάβωσι τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐργασίας ταύτης, ἧς ἡ σπουδαιότης ὑπὸ κοινωνικὴν ἐποψίν εἶναι προφανῆς. Μόνη ἡ ἄγνοια δύναται νὰ ὑποστηρίξῃ εἰσέτι τὴν ἄτοπον γνώμην ὅτι ἡ παιδαγωγικὴ δὲν εἶναι ἐπιστήμη, ἀλλὰ μόνον τέχνη τις.

Σ' Τέλος δ' ἀνάγκη νὰ θεθῶσιν εἰς ἐνέργειαν διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῆς μορφώσεως τοῦ λαοῦ αἱ ἀναρίμητοι μὲν, ἀχρησιμοποίητοι δὲ μέχρι τοῦ νῦν δυνάμεις, αἵτινες εὐρίσκονται ἐν τῇ πλειθύνῃ τῶν ἀγάμων γυναικῶν. Τσαῦτα καὶ ὁ Rein.

Ὡς ἀπάντησις δ' εἰς τὸ εἰρημένον ζήτημα δύναται νὰ θεωρηθῶσιν αἱ ἀποφάσεις τοῦ ἐν Κολωνίᾳ κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1900 συνελθόντος διδασκαλικοῦ συνεδρίου, τῶν ἐργασιῶν τοῦ ὁποῦ μετέσχον 2000 διδάσκαλοι ἀντιπροσωπεύοντες τοὺς 80,000 ἐταίρους τοῦ «Συνδέσμου τῶν Γερμανῶν διδασκάλων». Ἐν τῷ συνεδρίῳ τούτῳ αἱ ἐπόμεναι προτάσεις τοῦ ἐκ Λιψίας Beyer ἐγένοντο ὁμοθυμῶς δεκταί: Ἡ Ἴδρυσις Γενικοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου εἶναι ἐκ τῶν κατεπειγουσῶν τοῦ Ἔθνους ἀναγκῶν· ἢ εἰς τὰ σχολεῖα συμπληρώσεως φοίτησις ἀνάγκη νὰ γίνῃ ὑποχρεωτικὴ διὰ τε τὰ ἄρρενα καὶ τὰ θήλεα καὶ τέλος ἡ προστασία τῶν ἐγκαταλελειμμένων παιδιῶν ἀνάγκη, νὰ ἀπασχολήσῃ σπουδαίως ἐκεῖνους, οἵτινες ἔχουσι καθήκον νὰ μεριμνῶσι περὶ τῆς κοινωνικῆς εὐεξίας.

Ε. Γ. Π.

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΕΟΡΤΩΝ

Ἡτοι

Δόγος ὑπὸ Ἰ. Πεδικίου γυμνασιάρχου Ἑρακλείου εἰδηγητικὸς εἰς τὴν εορτὴν τῶν τοιῶν Ἱεραρχῶν τῆ 50 Ἰανουαρίου 1902.

Ἀγαπητοὶ μαθηταί!

Δὲν ἔχει σήμερον τὸ Γυμνάσιον τὴν συνήθη αὐστηρὰν τῆς ἐργασίας ὄψιν· ἀλλὰ φαιδρὸν καὶ ἐν εορτασίμῳ περιβολῇ συνεκάλεσεν ὑμᾶς κατὰ τὴν ἐσπέραν ταύτην, ἵνα, τῆς βαθμηδὸν προϊούσης παντοίας πνευματικῆς μορφώσεως ὑμῶν δείγματα παρέχοντες ἐν εὐγενεῖ ἀμίλλη παρασκευάσῃτε ἡδεῖν πνευματικὴν ἐστίασιν πρὸς πανηγυρισμὸν τῆς ἐπισημοῦ ἡμέρας. Δὲν χωρίζει ὑμᾶς ἀπ' ἀλλήλων σήμερον ἡ διαφορὰ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς τάξεως, ἀλλὰ πάντες ἐν σῶμα σχολικὸν αποτελοῦντες συναντᾶσθε ἐπὶ τὸ αὐτό, ἵνα ἐνθυμηθῆτε ὅτι κοινὰ αἰσθήματα θερμαίνουσι τὴν ὑμετέραν καρδίαν καὶ πρὸς κοινὸν σκοπὸν τείνουσιν πάντες οἱ πνευματικοὶ ἡμῶν ἀγωνες. Σήμερον ἡ Ἁγία ἡμῶν Ἐκκλησία πανηγυρίζει τὴν μνήμην τῶν 3 μεγάλων αὐτῆς πατέρων καὶ Ἱεραρχῶν· σήμερον ἡ Ἑλληνικὴ Παιδεία μετὰ τῆς Χριστ. σοφίας ἀριστα συνδεδευσμένη ἐν τῷ προσώπῳ τῶν πατέρων τούτων τῆς Ἐκκλησίας πανταχοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἄγει σεμνὴν τῆς θρησκείας ἅμα καὶ τῶν γραμμάτων εορτὴν. Ἄλλ' ἡμᾶς συνήγαγεν ἐνθάδε οὐχὶ μόνον τὸ θρησκευτικὸν καθήκον, οὐδὲ μόνον ἡ εὐλαβὴς ἀνάμνησις τοῦ μεγίστης ἱστορικῆς ἅμα καὶ ἐθνικῆς σημασίας γεγονότος, ἀλλὰ καὶ ἄλλος εἰδικώτερος σκοπός, ὃν οἱ ὀλίγων λέξεων θέλω προσπαθήσει νὰ ἐξηγήσω.

Πᾶν σχολεῖον παιδαγωγοῦν, οἷον εἶναι καὶ τὸ Γυμνάσιον, σκοπὸν ἔχει νὰ ἀναπτύξῃ ἀρμονικῶς πάσας τὰς τε σωματικὰς καὶ τὰς ψυχικὰς τῶν μαθητούντων δυνάμεις, ὥστε νὰ ἀποδώσιν οὗτοι «καλοὶ κάγαθοι» ὡς ἀριστα ἐχαρακτήριζον οἱ παλαιοὶ ἡμῶν πρόγονοι τὸν τέλειον ἄνθρωπον. Ἐν χρόνις οὐχὶ λίαν ἀφαστῶσιν ἀπ' ἡμῶν καθήκον τοῦ σχολείου ἐνομιζέτο μόνον τὸ γνωστικὸν τῆς ψυχῆς μέρος νὰ θεραπεύῃ καὶ νὰ πληροῖ τὰς κεφαλὰς διὰ γνώσεων ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων· σήμερον τὸ νεώτερον σχολεῖον τὴν θεραπείαν τοῦ γνωστικοῦ κατέστησεν ὑπηρετικὴν τῆς θεραπείας τῆς βουλήσεως ἀνακρῦζαν ὡς δόγμα παιδαγωγικὸν ὅτι αἱ γνώσεις ἀποβάλλουσι πᾶσαν ἀξίαν, ἐὰν δὲν εἶναι μορφωτικαὶ δυνάμεις, συντελοῦσαι ὥστε νὰ ἐθισθῇ ἡ βούλησις τοῦ παιδαγωγουμένου νὰ διευθύνεται πάντοτε πρὸς τὸ ἀγαθόν! Ἄλλ' εἶναι ἀναντίρρητον ὅτι καὶ τὰς γνώσεις κτώμεθα ταχύτερον καὶ ἀπινώτερον, καὶ πρὸς τὸ ἀγαθὸν τρεπόμεθα προθυμότερον, ὅταν τὸ συναισθητικὸν τῆς ψυχῆς εἶναι πρὸς ταύτας τὰς ἄλλας τῆς ψυχῆς ἐνεργείας καλῶς ἡρμοσμένον.

«Μόνα τὰ αἰσθήματα καὶ αἱ παραστάσεις οὐδὲν ἄλλο ἢ ψ.λὴν καὶ ἀδιάφορον γινώσιν τοῦ περιεχομένου τῆς ἡμετέρας συνειδήσεως ἐμποιοῦντα, θὰ παρεῖχον εἰκόνα πνευματικοῦ κόσμου διὰ γεωμετρικῶν οὕτως εἰπεῖν ἐσκιαγραφημένην σημείων καὶ γραμμῶν. Ἐνῶ ἡ παρουσία τῶν συναισθημάτων, διὰ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων αὐτῶν ἀποχρώσεων ἐμψυχοῦσα καὶ ζωογονοῦσα, καὶ ἄλλοτε ἄλλως χρωματίζουσα καὶ

θερμαίνουσα τῆς συνειδήσεως τὰ στοιχεῖα, ἐξαίρει καὶ ζωοποιεῖ ταῦτα, ὅπως οἱ χρωματισμοὶ τῶν ζωγράφων ἐμψυχοῦσι καὶ θερμαίνουσι τὰς σκιαγραφίας τῶν εἰκόνων.» (Βιζυηνός)

Τὸ συναισθητικὸν λοιπὸν τῆς ψυχῆς ζωογονοῦν καὶ θερμαῖον τὰς ἄλλας αὐτῆς ἐνεργείας, ἀποβαίνει τὸ σπουδαιότερον αὐτῆς μέρος. Τὸ συναισθητικὸν τῆς ψυχῆς ἀποτελεῖ τὸ ἔδαφος, ὅπερ κατὰ λόγον τῆς γενομένης ἐν αὐτῷ καλλιέργειας θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ βλαστήσωσιν ἐν τῇ ψυχῇ ἢ ἀκανθαὶ καὶ τρίβολοι ἢ τὰ εὖσσμα τῆς ἀρετῆς ἄνθη. «Ἡ φαιδρότης εἶναι ὁ οὐρανὸς ὑπὸ τὸν ὅποιον πάντα φύονται καὶ αὐξάνονται πλὴν τῶν δηλητηρίων.» (Jean Paul)

Διὰ τοῦ ἡδέος συναισθήματος γίνονται ἐνεργαὶ καὶ παραστάσεις τῆς ψυχῆς ὅπως ὅταν ἐνθουσιῶμεν διὰ τὰς πράξεις μεγάλων ἱστορικῶν προσώπων καὶ τείνομεν εἰς μίμησιν αὐτῶν· διὰ τοῦ ἡδέος συναισθήματος ἡ ἐργασία ἐλαφρύνεται καὶ τοῦ καθήκοντος ἡ ἐκτέλεσις γίνεται εὐκόλος. Καὶ διὰ τοῦτο τὸ σχολεῖον ὀφείλει νὰ θεραπεύῃ ἐπιμελῶς τὸ συναισθητικὸν τῶν τροφίμων αὐτοῦ.

Παρῆλθον ἀνεπιστρεπτεῖ οἱ χρόνοι καθ' οὓς ἀριστον σχολεῖον ἐθεωρεῖτο εἰεῖνο, ἐνθα ἡ στυγνότης τοῦ διδασκάλου ἐδέσμευεν ἀπανθρώπως τὴν φυσικὴν τοῦ παιδὸς φαιδρότητα, ἡ δὲ μάστιξ ἀντικαθίστα πᾶσαν παιδαγωγικὴν καὶ διδασκτικὴν μέθοδον. Σήμερον ἐπιζητεῖται τούναντίον, διὰ τῆς θερμῆς τοῦ διδασκάλου ἀγάπης καὶ πατρικῆς στεργῆς νὰ ἀνοιχθῇ ἡ καρδία τοῦ παιδὸς ἵνα δεχθῇ προθύμως καὶ ἡδέως τὰ εὐγενῆ τῆς ἀρετῆς σπέρματα· σήμερον διὰ τῆς διδασκαλίας ἐπιζητεῖται νὰ διεγερθῇ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μαθητῶν πρὸς τὰ διδασκόμενα μαθήματα καὶ αἱ διὰ τούτων ποριζόμεναι γνώσεις νὰ μὴ ἀποτομίεῦνται ἐν τῇ συνειδήσει ὡς νεκρὸς καὶ ἄγονος θησαυρός, ἀλλὰ τὸ θυμικὸν ἐξεγείρουσαι καὶ ὑπὸ τούτου θερμαινόμεναι νὰ μεταβάλλωνται εἰς δυνάμεις μορφωτικὰς τῆς βουλήσεως. Ὁ σπόρος τῆς διδασκαλίας ἀνάγκη νὰ εὐρίσκη τὸ θυμικὸν τῆς ψυχῆς παρεσκευασμένον εἰς ὑποδοχὴν. ἐὰν μέλλῃ νὰ βλαστήσῃ καὶ ἀποδώσῃ καρπούς· διότι κατὰ τὴν παραβολὴν τοῦ σπορέως, ἣν ἀναγινώσκωμεν ἐν τῷ ἱερῷ Εὐαγγελίῳ, ὁ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπαρεῖς δὲν ῥιζοβολεῖ, ὁ δ' εἰς ἀκάνθας πεσὼν συμπνίγεται ὑπ' αὐτῶν, καὶ μόνον ἐκεῖνος καρποφορεῖ ὅστις ἤθελε πέσει ἐπὶ τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ βίβῃ ἐν αὐτῇ βαθείας τὰς ῥίζας. Σήμερον κρίνεται ἀναγκαῖον καὶ νὰ διακόπτηται κατὰ περιόδους ἡ σοβαρὰ τοῦ σχολείου ἐργασία διὰ φαιδρῶν ἐσπετῶν καὶ παιδιῶν εὐθύμων, ἵνα οὕτω παρασκευάζεται ἡδεῖα καὶ τερψίθυμος ἀτμόσφαιρα, ἐντὸς τῆς ὁποίας θὰ προβαίη βαθμηδὸν πραγματοποιούμενος ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς ἀρμονικῆς τοῦ ὅλου ἀνθρώπου ἀναπτύξεως.

«Μόνον ἐκεῖ, κατὰ τὸν μέγαν τῆς Γερμανίας ποιητὴν Schiller, ὅπου τὸ αὐστηρὸν μετὰ τοῦ πραέος, τὸ ἰσχυρὸν μετὰ τοῦ ἡπίου εἶναι ἡδελφωμένα, μόνον ἐκεῖ ἀποτελεῖται ἀρμονία.» Τὴν χαρὰν λοιπὸν καὶ τὴν φαιδρότητα καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ σχολεῖον σκοποῦσι νὰ ἐνισχύσωσι παρ' ἡμῖν αἱ ἐκάστοτε τελούμεναι σχολικαὶ εορταί, διότι καὶ τὸ σχολεῖον, ὅπως ὁ Θεάνθρωπος, θέλει νὰ καταστήσῃ χρηστὸν

τὸν ζυγὸν αὐτοῦ καὶ τὸ φορτίον του ἑλαφρόν.

Ναί! ἀγαπητοὶ μαθηταί! ἡ χαρὰ καὶ ἡ φαιδρότης ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐπικρατῇ ἐν τῇ ψυχῇ ὑμῶν καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς μαθητείας ὑμῶν καὶ κατόπιν ἐν τῷ πολυκυμάντῳ τοῦ βίου πελάγει· ἡ χαρὰ ἐξωραΐζει καὶ φαιδρύνει τὸν ἀνθρώπινον βίον· ἡ χαρὰ ἀποτελεῖ τῆς ψυχῆς τὴν ὑγείαν καὶ εὐρωστίαν. Ἀλλὰ μὴ λησμονεῖτε ὅτι δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ ἀντλή τὴς πανταχόθεν τὴν χαρὰν. Ἐνθυμεῖσθε ὅτι ὅσα ἀγνώτεροι καὶ ἀθώωτεροι εἶναι αἱ ἀπολαύσεις τοῦ βίου, τόσῳ διαρκεστέρα εἶναι ἡ ψυχικὴ φαιδρότης ἢ παρασκευάζουσιν. Ἐνθυμεῖσθε πρὸ πάντων ὅτι τοῦ καθήκοντος ἡ ἐκτέλεσις εἶναι ἡ ἀγνοτέρα πηγὴ τῆς ἡδονῆς, ἥτις ἀπεργάζεται τὴν ἀληθῆ τοῦ ἀνθρώπου εὐτυχίαν. «Ἡ ἀγαθὴ συνείδησις οὕσα καθ' ἑαυτὴν πηγὴ καθαρωτάτων ἡδονῶν ἐπαυξάνει πᾶσαν ἀπόλαυσιν, ἐνῶ ἡ συνείδησις τῆς ἐνοχῆς πικραίνει πᾶσαν χαρὰν» (Lindner). Ὅση μέραι προβαίνοντες εἰς μάθησιν καὶ παιδείαν ζητεῖτε τὴν χαρὰν ἐν τῇ ἀνακαλύψει τῶν μεγάλων ἀληθειῶν δι' ὧν τρέφεται τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα· τέρπεσθε ἐπὶ τῷ καλῷ ὅπερ οὕτω τελείως ἐμφανίζουσιν ὑμῖν τὰ ἀθάνατα πνευματικὰ προϊόντα τῶν ἡμετέρων προγόνων, καὶ διὰ τοῦ καλοῦ πειρᾶσθε νὰ ἀνέρχησθε εἰς αἰεὶ ὑψηλότερας βαθμίδας τοῦ ἀγαθοῦ, τὸν μὲν Θεὸν εὐλαβούμενοι καὶ ἐκ τῆς ἐπ' Αὐτὸν πεποιθήσεως ἀντλοῦντες θάρρος ἐν ταῖς τοῦ βίου δυσχερείαις, πρὸς δὲ τὸν πλησίον συνδεόμενοι διὰ τῆς ἀγάπης, ἥτις εἶναι πασῶν τῶν ἀρετῶν ἡ ρίζα.

Ταῦτα νομίσας ἀναγκαῖον νὰ προτάξω τῆς φιλολογικῆς ταύτης ἐσπερίδος, ἣν τὸ Γυμνάσιον παρεσκεύασε διὰ τοὺς μαθητὰς του, ἐκφράζω τελευτῶν τὰς εὐχαριστίας τοῦ Γυμνασίου πρὸς τὸ εὐγενὲς καὶ φιλόμουσον κοινόν, ὅπερ ἀθρόον συρρεῦσαν τιμᾷ ἡμᾶς διὰ τῆς παρουσίας του καὶ παρακαλῶ τὸν ἐλλόγιμον καθηγητὴν κ. Ν. Νουστεράκη, ἵνα τοῦ Συλλόγου τῶν καθηγητῶν τὴν ἐντολὴν ἐκπληρῶν ἐνδιατρίψῃ (1) εἰδικώτερον ἐπὶ τῆς σημερινῆς ἐορτῆς.

ΛΟΓΟΣ

πανηγυρικὸς ὁμιθεὶς ὑπὸ τοῦ Γυμναδίου
Κανίων κ. Ν. Παλιεράκη ἐπὶ τῇ εορτῇ
τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν

(Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε προηγούμενον ἀριθμὸν)

Ἀπόφευγε τὴν Ματαιοφροσύνην, προσφιλέ μου νεότης, ἥτις εἶναι ἴδιον μικρᾶς ψυχῆς. Ὁ ματαιόφρων θέλει νὰ ἀρέσκῃ πανταχοῦ καὶ νὰ ἐπαινεῖται. Οὐδὲν εὐκολύνει περισσώτερον τὸν κόλακα, ὅσον ἡ ματαιοφροσύνη, ἥτις ζητεῖ πανταχοῦ ἔπαινον καὶ γλυκεῖς λόγους, ὡς τὰ παιδιά ζητοῦσι ζαχαρόπηκτα ἐν τῷ θυλακίῳ τοῦ πατρός.

Εὐχομαί ὑμῖν, φίλοι μαθηταί μου, ἀπὸ καρδίας μέσης καὶ εὐλικρινοῦς, ἵνα ἐν τῷ βιωτικῷ ἀγῶνι, εἰς ὃν ἡμέραν τινὰ θὰ εἰσελήθητε, ἀγωνισθῆτε καὶ παλαίσσητε κρεῖττον ἡμῶν τῶν πρεσβυτέρων καὶ συνιστῶ ὑμῖν, ὡς πατὴρ φιλόστοργος, ἵνα μηδεμίαν προσοχὴν, μηδεμίαν σημασίαν δίδητε εἰς τὰς ματαίας

(1) Ἐλλείψει χώρου ὁ λόγος τοῦ κ. Νουστεράκη θὰ δημοσιευθῇ εἰς τὸ ἐπόμενον φύλλον.

ταύτας τιμάς, αἵτινες οὐδὲν προσθέτουσιν, οὐδὲν ἀφαιροῦσιν ἀπὸ τὴν πραγματικὴν τοῦ προσώπου ἀξίαν· βαδίζετε μόνον μὲ ὑψηλὰ καὶ ἀγέρωχον τὸ μέτωπον, τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθοῦς τιμῆς, τὴν ὁδὸν τοῦ καθήκοντος.

Ἄλλ' ἐὰν συνιστῶ ὑμῖν ν' ἀποφεύγητε τὴν διαβολὴν καὶ τὴν ματαιότητα πολὺ περισσώτερον συνιστῶ ὑμῖν, μικροὶ μου φίλοι, νὰ ἀποφεύγητε τὸ ἐπικίνδυνον τῆς Φιλοδοξίας ἐλάττωμα. Ἡ φιλοδοξία εἶναι γέννημα τῆς φυσικῆς πρὸς δόξαν ἐπιθυμίας. Ὅστις εἶναι πρὸς τὴν δόξαν ἀδιάφορος εἶναι καὶ πρὸς τὸ αἶσχος ἀδιάφορος. Ἀπαιτεῖται ὅμως μεγάλη προσοχὴ καὶ ὑπάρχει μεγάλη ἀπόστασις μετὰ τῆς φιλοδοξίας καὶ φιλοδοξίας. Ἐπιδιώκετε ἐν τῷ βίῳ τὴν ἀληθῆ δόξαν, ἥτις κτάται μετὰ πολλοῦ κόπου καὶ πολλῶν θυσιῶν. Ἐπιδιώκετε τὴν δόξαν ἐκείνην, ἥτις εἶναι ἀποτέλεσμα εὐγενῶν καὶ ἠθικῶν πράξεων καὶ φεύγετε τὴν δοξομανίαν.

Ἐχετε ὑπ' ὄψει, μαθηταί μου, ὅτι ὁ νόμος τῆς φιλοδοξίας δὲν ἴσταται πάντοτε ἐν ἀρμονίᾳ μετὰ τῶν νόμων τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς φρονήσεως. Ὁ κόσμος, δυστυχῶς, ἀπατάται πολλάκις περὶ τὰς κρίσεις αὐτοῦ. Ἐκείνον θεωρεῖ τιμιώτερον, ὅστις, ὡς κηφὴν, ζῆ ἐκ τοῦ ἰδρώτος ἄλλου, ἢ ἐκείνον, ὅστις ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου του τρώγει τὸν ἄρτον του. Ἐκείνον θεωρεῖ τιμιώτερον, ὅστις, ὡς κἀλὸς μονομάχος, ἐκσφενδονίζει εἰς τὸν ἀέρα τὴν κεφαλὴν τοῦ ἄλλου, ἢ ἐκείνον ὅστις ζητεῖ συγγνώμην. Ἐκείνον θεωρεῖ γενναιώτερον, ὅστις ὀπισθεν θάμνου ἐνεδρεῦων φονεύει τὸν ἐχθρόν του, ἢ ἐκείνον ὅστις ζητεῖ δικαιοσύνην παρὰ τοῦ δικαστηρίου τῆς πατρίδος του. Ἐκείνον θεωρεῖ λογιώτερον καὶ σοφώτερον, ὅστις ποιεῖ περὶ ἑαυτὸν ἐπιτηδεῖως μέγαν θόρυβον ἢ ἐκείνον, ὅστις ἐργάζεται σοβαρῶς ἀλλ' ἀθορύβως ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ αὐτοῦ.

Ἐχετε πρὸ ὀφθαλμῶν, μαθηταί, τὸ παράδειγμα τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ Billard, ὅστις ἐθεώρει μεγίστην αὐτοῦ φιλοδοξίαν, ὅτε ἐν μὲν τῷ σχολείῳ ἐλάμβανε τὸ πρῶτον βραβεῖον, ἐν δὲ τῇ μάχῃ τὴν νίκην. Μὴ λησμονήτε προσέτι ὅτι ἐν τῇ ἐνδόξῳ τῶν Ἀθηνῶν πόλει, ἥτις μένει καὶ θὰ μένη αἰεποτε τὸ πρότυπον τοῦ τελείου, ὅτι ἐν τῇ ἐνδόξῳ τῶν Ἀθηνῶν πόλει, τῷ μεγάλῳ τούτῳ παιδευτηρίῳ τοῦ σύμπαντος κόσμου, ἴστατο πλησίον τοῦ ναοῦ τῆς Τιμῆς ὁ ναὸς τῆς Ἀρετῆς καὶ μόνον διὰ τῶν ἱερῶν δωμάτων τῆς τελευταίας ἡδύνατό τις νὰ φθάσῃ εἰς τὸν βωμὸν τῆς πρώτης.

Πόσον διδακτικὸν εἶναι τὸ παράδειγμα τοῦτο, μαθηταί μου! Μόνον διὰ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρετῆς θὰ δυνηθῆτε νὰ φθάσητε εἰς τὸν ναὸν τῆς Τιμῆς. Προσέξατε ὅμως καλῶς τὸν νοῦν, διότι ὑπάρχει μίᾳ ἐσωτερικῇ καὶ μίᾳ ἐξωτερικῇ τιμῇ· δύναται τις νὰ κατέχη ὑψηλὰ ἀξιώματα, δύναται νὰ ἦ πεπληρωμένος τιμῶν καὶ ὅμως νὰ μὴ ἦ τίμιος ἄνθρωπος, ὡς ἐννοεῖ τὴν τιμὴν ὁ σοφός· θάρρος ἐν τῷ βιωτικῷ ἀγῶνι περὶ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι ἡ ἀληθῆς τιμὴ τοῦ ἀνδρός, ἀγνότης εἶναι ἡ ἀληθῆς τιμὴ τῆς γυναικός, ἀγαπηταί μαθήτριά. Ἐπιδιώκετε λοιπὸν πάντοτε τὸ ἀγαθὸν ἐν τῷ βίῳ· μὴ ἐξέλθητέ ποτε τῆς ὁδοῦ.

τῆς βασιλικῆς, τῆς οδοῦ τοῦ καθήκοντος, καὶ τοσοῦτον λαμβάνετε ὑπ' ὄψιν τὰ παρὰ τῶν ἄλλων περὶ ὑμῶν λεγόμενα, ὅσον λαμβάνει τις ὑπ' ὄψιν τὰ ἐκ τῆς καπνοσύριγγος αὐτοῦ ἐξερχόμενα νέφη καπνοῦ.

Ἐχετε τὴν φιλοδοξίαν καὶ τὸν ἐγωϊσμόν νὰ ἀγαπάτε τὴν Ἀλήθειαν, τὴν θυγατέρα ταύτην τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ πάρεδρον. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ἡ εὐθεΐα, ἡ βασιλικὴ ὁδὸς ἡ ἄγουσα πρὸς τὸν Θεόν, ὅστις εἶναι ἡ ὑψίστη ἀλήθεια. Ὁ κόσμος, δυστυχῶς, εὐρίσκειται ἔτι ἐν τῷ βυθῷ τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀπάτης καὶ ἀπέχει φαίνεται, μακρὰν ἔτι ἡμέρα ἐκεῖνη, καθ' ἣν θὰ βαδίσει ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ φωτός· λατρεύοντες τὴν ἀλήθειαν λατρεύετε αὐτὸν τὸν Θεόν. Ἐχετε ἀεῖποτε ὡς πρότυπον τοὺς γίγαντας ἐκεῖνους οὓς παρέχει ἡμῖν ἡ ἱστορία πρὸς μίμησιν. Εἶναι ἀληθῶς ὀλίγοι οἱ γίγαντες οὗτοι, οἱ διδάξαντες καὶ ἐφαρμόσαντες ἐν τῷ κόσμῳ τὴν ἀλήθειαν. Ἄλλ' ὅσον ὀλίγοι καὶ ἂν εἶναι οὗτοι, κατώρθωσαν νὰ ἀνατρέψωσι τὰς κοινωνίας τοῦ ψεύδους, νὰ ἀνοίξωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν τυφλῶν, νὰ καθάρωσι τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν, νὰ δεῖξωσι τὴν ἀληθῆ ὁδόν. Μὴ πτοηθῆτε τὸν ὀστρακισμόν καὶ τὸ κύνειον. Τί ὠφέλησαν τὴν ἀνθρωπότητα αἱ λεγεῶνες τῶν ἐλθόντων καὶ ἀντιπαρελθόντων ἑκατομμυρίων ὄντων, ἅτινα ὀνομάζονται ἄνθρωποι; Περισσότερον ὠφέλησαν αὐτὴν ὁ Σωκράτης, ὁ Ἀριστέδης, ὁ χρηστὸς Φωκίων. Καίτοι ἡ ἀλήθεια εἶναι πικρά, ὀφείλετε νὰ ἀγαπάτε αὐτὴν οὕτως ὅμως ὥστε νὰ μὴ προσβάλλητε τὴν ἀδυναμίαν τοῦ πλησίον. Πρὸς τοῦτο ὅμως ἀπαιτεῖται βαθεῖα γνῶσις τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, προσὸν ὅπερ θὰ ἀποκτήσῃτε ἐν τῷ μεγάλῳ σχολείῳ, ὅπερ ὀνομάζεται ἀνθρωπίνη κοινωνία.

Ἀγαπῶντες τὴν ἀλήθειαν, μαθηταὶ μου, ἀποφεύγετε τὸ μυσαρὶν Ψεῦδος, τὸν μέγιστον τοῦτον ρύπον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Τὸ ψεῦδος εἶναι γέννημα καὶ θρέμμα τῆς κολάσεως καὶ τὰ πρῶτα χεῖλη, ἅτινα ἐξεστόμισαν τὸ πρῶτον ψεῦδος, ἦσαν αὐτὰ τὰ χεῖλη τοῦ Σατανᾶ. Δὲν εἶναι μόνον γενναιότης, μικροὶ μου φίλοι, νὰ ἀντιτάσῃ τις τὸ στήθος του ἐν πολέμῳ κατὰ τοῦ φονικοῦ πυρός τοῦ ἀντιπάλου, ἀλλ' εἶναι γενναιότης καὶ γενναιότης μεγάλη νὰ ἔχη τις τὸ ψυχικόν σθένος νὰ λέγῃ τὴν ἀλήθειαν. Μόνον τοῦ δειλοῦ, τοῦ ἀπατεῶνος εἶναι ἴδιον τὸ ψεῦδεσθαι. Μηδέποτε λοιπὸν ποιήσῃτε τὸν ψεύστην φίλον καὶ συνέστιον καὶ ἔχετε ὑπ' ὄψιν τοὺς λόγους τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν ποιητοῦ, τοῦ ποιητοῦ τοῦ Ἑρωτοκρίτου, ὅστις πάνυ σοφῶς ἀποφαίνεται ὅτι :

Τὸ πρῶτο πρᾶγμα τῆς τιμῆς εἶναι ἴσον ἀνδρειωμένο, νὰ μὴ τὸν βροῦν καμμιά φορὰ ἴσον ψέμμα κομπωμένο.

Ἀποφεύγετε τὸ ψεῦδος καὶ προτιμήσατε νὰ παλαίσητε ἐν τῷ βίῳ καὶ νὰ λάβῃτε τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου μᾶλλον ἢ νὰ μολύνῃ αὖριον τὸ ψεῦδος τὸ στόμα ὑμῶν, ὅπερ εἶναι σήμερον ἄγνόν καὶ ἄσπιλον. Θὰ ἐξέλθῃτε ἡμέραν τινὰ εἰς τὴν κοινωνικὴν παλαίστραν καὶ οἱ θεαταὶ τῆς σήμερον θὰ γείνητε παλαίσται τῆς αὖριον. Θὰ ἴδῃτε τιμωρομένην τὴν ἀρετὴν καὶ βραβευομένην τὴν κακίαν· θὰ ἴδῃτε θριαμβεύοντα τὸ ψεῦδος, τὴν διαβολὴν, τὴν συκοφαντίαν, τὴν κακίαν, τὴν ἀδικίαν. Θὰ ἀποδυσπετήσῃτε πολλάκις· θὰ καταρασθῆτε πολλάκις τὴν ὑμετέραν μετράν. Ὁ

βόρβορος ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι πολὺς, ἡ ἀδικία ἀπειρος, ἡ κακία ὑπερμεγέθης. Θὰ ἴδῃτε τὴν ἀρετὴν κεκρυμμένην καὶ τὴν κακίαν θριαμβεύουσαν. Θὰ παρατηρήσῃτε τὸ ψεῦδος ὑπὸ τὸ ἄσπιλον ἐνδύμα τῆς ἀληθείας, χωροῦν ἐπὶ τὰ πρόσω θριαμβευτικῶς, τὴν δὲ ἀλήθειαν, τὴν πτωχὴν ἀλήθειαν, γυμνητεύουσιν καὶ αἰδομένην νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸ φῶς. Θὰ ἴδῃτε πάντα ταῦτα καὶ θὰ ἀποδειλιάσῃτε. Δὲν λέγω ὑμῖν μαθηταὶ μου, πράγματα κεκρυμμένα ἐν βιβλίῳ καὶ εἰλημμένα ἐξ αὐτῶν. Λέγω ὑμῖν πράγματα, ἅτινα μὲ ἐδίδαξεν, ἡ πείρα καὶ ἡ μετὰ τοῦ κόσμου ἀναστροφὴ. Λέγω πράγματα ἀπορρέοντα ἐκ τῆς ψυχῆς μου, διδάγματα ἅτινα καὶ αὐτὸς ἐδιδάχθη ἐν τῇ παλαιστρᾷ τοῦ βίου. Καὶ λέγων ταῦτα συνιστῶ ὑμῖν, μικροὶ μου τρόφιμοι, νὰ μὴ ἀποδειλιάσῃτε. Ὅσον καὶ ἂν φαίνονται θριαμβεύοντα τὸ ψεῦδος καὶ ἡ ἀδικία, ἡ κακία καὶ ἡ διαφθορά, νικᾷ τέλος τὸ ἀληθές, τὸ ἠθικόν καὶ τὸ δίκαιον, ὅπερ εἶναι αὐτὸς ὁ Θεός. Προτιμήσατε νὰ παλαίσητε καθ' ὅλου τοῦ κόσμου, προτιμήσατε νὰ παλαίσητε τὸν ἀγῶνα τοῦ δικαίου τὸν ἀγῶνα τῆς ἀρετῆς καὶ νὰ πέσῃτε μᾶλλον ἢ νὰ παλαίσητε πρὸς τὴν ὑμετέραν συνείδησιν. Μόνον τὸν Θεόν καὶ τὴν συνείδησιν ὑμῶν νὰ φοβήσθε· μόνον περὶ τὴν κάθαρσιν τῆς ψυχῆς ὑμῶν νὰ ἀσχολήσθε καὶ μὴ λησμονητέ ποτε ὅτι εἶναι μυριάκις προτιμότερος ὁ στέφανος τοῦ μάρτυρος τῆς Ἀρετῆς, τοῦ στέμματος τοῦ Καλλιόλα καὶ τοῦ Νέρωνος.

Αἱ κακίαι, αἱ μολύνουσαι τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν εἶναι πολλαὶ καὶ δὲν ἐπιτρέπει ἡμῖν ἡ παρούσα ἐπίσημος στιγμή, ἵνα ἀναπτύξωμεν αὐτὰς ἐν ἐκτάσει. Ἐν κεραλαίῳ λοιπὸν συνιστῶ ὑμῖν προσέτι νὰ ἀποφεύγητε τὴν κολακίαν, ἥτις εἶναι ἴδιον μικρᾶς καὶ διεφθαρμένης ψυχῆς. Νὰ ἀποφεύγητε τὴν ἰδιοτροπίαν, ἥτις εἶναι ἀποτέλεσμα ἐγωϊσμοῦ. Νὰ ἀποφεύγητε τὴν φλυαρίαν, ἥτις εἶναι ἴδιον τοῦ ἀνοήτου. Νὰ φεύγητε τέλος μακρὰν, πολὺ μακρὰν, πᾶν ὅ,τι καταδικάζει τὸ συνειδὸς καὶ ἀποδοκιμάζει ἢ κοσμιότης καὶ ὁ ὁρθὸς λόγος.

Ἐξετάσαντες τὸν ἄνθρωπον ὁποῖος εἶναι καὶ ἀναπτύξαντες ἐν ὀλίγοις τὰς σπουδαιότερας τῶν κακιῶν, αἰτινες μολύνουσι τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν, πειραθῶμεν νὰ σκιαγραφῆσωμεν αὐτὸν ὁποῖος δεόν νὰ ἦναι ἢ μᾶλλον πειραθῶμεν νὰ ὑποδείξωμεν ὑμῖν τὴν ἀληθῆ ὁδόν, ἣν ὀφείλετε νὰ ἀκολουθῆτε ἐν τῷ βίῳ, μικροὶ μου φίλοι.

Ἐχετε ὡς κανόνα καὶ λαμπάδα τοῦ βίου ὑμῶν, τὸ τετραπλοῦν Εὐαγγέλιον, ὅπερ εὐηγγελίσαστο ἡμῖν ὁ θεὸς Πλάτων καὶ ἐπραγμάτωσαν οἱ θεοὶ Ἀπόστολοι· ὁσιότης, δικαιοσύνη, σωφροσύνη καὶ ἀνδρεία ἔστω τὸ ὑμέτερον πρόγραμμα· αἱ τέσσαρες αὗται μεγάλαι ἀρεταὶ εἶναι αἱ τέσσαρες βασιλικαὶ ὁδοί, αἱ ἄγουσαι εἰς τὴν εὐδαιμονίαν καὶ τὴν τελειότητα· δι' αὐτῶν καὶ μόνον, μικροὶ μου φίλοι, θὰ δυνηθῆτε νὰ βαδίσητε νικηφόρος ἐν τῷ σταδίῳ τοῦ βίου.

Πρῶτον ἄρθρον τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως τοῦ ὑμετέρου βίου ἔστω ἡ Ὅσιότης. Ἀποδίδετε δηλονότι τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ, ὡς διδάσκει ἡμᾶς ὁ θεὸς ἡμῶν διδάσκαλος. Ἐχετε ἀκράδαντον πίστιν εἰς τὸν Θεόν καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Μιμῆθητε τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν ἐκεῖνου. Ὁ Σωτὴρ ἡμῶν

δὲν εἶχεν ὑλικὸν πλοῦτον ἐπὶ τῆς γῆς, εἶχεν ὡς στέγην τὸν οὐρανόν, ὡς κλίνην τὰ ἄνθη τοῦ ἀγροῦ, ὡς φύλαγας τοὺς ἀστέρας τοῦ στερεώματος καὶ προστάτην αὐτοῦ τὸν Θεόν. Ἐπροδόθη ὑπὸ τοῦ Ἰούδα, ἐμισήθη ὑπὸ τῶν Φαρισαίων, ἐχλευάσθη ὑπὸ τῶν Σαδδουκαίων, ἐκίνησε τὴν δυσπιστίαν πάντων, ἐκλήθη κατάρατος ὑφ' ὀλοκλήρου τοῦ ἔθνους καὶ ὁμοῦ ἦτο τόσοσ ἡρεμος, τόσοσ μεγαλοπρεπῆς, ὥστε τὸ Γεθημνή ὑπῆρξε δι' αὐτὸν μόνον εἰς στεναγμὸς καὶ ὁ σταυρὸς αὐτοῦ ἐν παράπονον. Ὅταν ἔχητε πίστιν εἰς τὸν Θεόν θὰ ἀνοίξωσιν οἱ ὀφθαλμοὶ ὑμῶν εἰς τὸ φῶς καὶ τὴν ἀλήθειαν. Ὅταν πράττητε συμφώνως πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ θὰ δυναθῆτε καὶ ὄρη μεταστήσῃ· θὰ δυναθῆτε νὰ ἐπιτελέσητε θαύματα. Ὅταν δυναθῶμεν νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὴν μεγάλην ἀλήθειαν ὅτι δὲν εἴμεθα μόνον, ἀλλ' ὅτι ἐνυπάρχει ἐν ἡμῖν ὁ Θεὸς, τότε τὰς πικρίας τοῦ βίου θὰ φέρωμεν ἐπὶ τῶν σπιθαρῶν ὤμων τῆς ἐλπίδος καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν κυρτῶν ὤμων τῆς ἀπογοητεύσεως. Μόνον τυφλοὶ καὶ ἄφρονες ἐτόλμησαν νὰ εἰπωσιν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν «οὐκ ἔστι Θεός». Ὁ σοφός, ὁ ἀληθῆς πεπαιδευμένος βλέπει αὐτὸν πανταχοῦ καὶ ἐν παντὶ βήματι δοξάζει καὶ εὐλογεῖ αὐτόν, διότι ἀληθῶς ὑπάρχει ὑπάρχει ἐκεῖ· ἀλλ' οὐδεμία ἀνθρώπου ἢ ἀγγέλου γλῶσσα δύναται νὰ προσφέρῃ εὐκρινῶς τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

Δεύτερον ἄρθρον τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως τοῦ ὑμετέρου βίου ἔστω, μαθηταί, ἡ δικαιοσύνη. «Ὁ σὺ μισεῖς ἐτέρω μὴ ποιήσης» λέγει ἡ ἀγία ἡμῶν θρησκεία καὶ τὸ λακωνικὸν τοῦτο ρῆμα δεῖκνυε ἡμῖν τί δέον νὰ πράττητε καὶ τί νὰ μὴ πράττητε ἐν σχέσει πρὸς τὸν πλησίον. Ἐν δικαιοσύνῃ συλλήδῃν πᾶσα ἀρετὴ λέγει ἡμῖν ὁ θεῖος Πλάτων. Ἡ καλλιμωρος αὕτη θεὰ, ἣν ἐλάτρευσαν ὁ Σωκράτης, ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστείδης, ἣν ἐδίδαξαν ὁ μέγας ἡμῶν καθηγητῆς, ὁ Χριστὸς καὶ ἐπραγματώσαν οἱ θεοὶ Ἀπόστολοι, κατοικεῖ παρὰ τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ, ὡς ἡ Θέμις παρὰ τὸν θρόνον τοῦ Διός. Αὕτη εἶναι ἡ κρηπίς τῆς ἀληθοῦς εὐδαιμονίας καὶ αὕτη εὐχρημα νὰ κυριαρχῇ ἐν πάσῃ πράξει τοῦ ὑμετέρου βίου. Μηδὲ βελόνης ἀλλοτρίας ἐπιθυμήσητε. Ἡ καρδία ἡμῶν εἶναι σήμερον ἀγνή καὶ καθαρὰ ἡ διάνοια. Ὅταν ὁμοῦ εἰσέλθητε εἰς τὴν κοινωνικὴν παλαίστραν, θὰ συναντήσητε τὴν ἀδικίαν, ἣτις θὰ πειραθῇ νὰ δελεάσῃ ὑμᾶς διὰ τῶν ἀπατηλῶν αὐτῆς θελητῶν ἀποφεύγετε, πρὸς Θεοῦ, ταύτην· πράττετε συμφώνως πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, μίθετε δικαιοσύνην οἱ ἐνοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς· ἵνα ὅταν ἡμέραν τινὰ πικρυσασθῆτε ἐνώπιον τοῦ ἀδεκάστου κριτοῦ δυναθῆτε νὰ εἰπῆτε αὐτῷ μετὰ παρηρησίας «Θεε μου, ἡγάπησα τὴν ἀρετὴν, ἐλάτρευσα τὴν δικαιοσύνην, ὥστε ἐναπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος».

Τρίτον ἄρθρον τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως τοῦ ὑμετέρου βίου ἔστω ἡ Σωφροσύνη· καὶ λέγοντες σωφροσύνην δὲν ἐννοοῦμεν μόνον, φίλοι μαθηταί μου, τὸ ἄρχειν γαστρός καὶ πότου. Ἐννοοῦμεν ὅτι ἐν πάσῃ στιγματῇ τοῦ βίου δέον νὰ κρατῆτε καλῶς τοὺς χυλίους τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας ὑμῶν. Γνωρίζετε ὅτι ἐνυπάρχουσιν ἐν ἡμῖν δύο ἰσχυραὶ δυνάμεις ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδία. Τὰς δυνάμεις ταύτας ὀφείλετε νὰ κρατῆτε ἐν ἰσορροπίᾳ. Ὅταν ὁ νοῦς ἀρηγιάσῃ γεννᾷ

καὶ τρέπει πάντα ἐκεῖνα τὰ ἐλαττώματα, ὧν ἀνωτέρω ἐμνήθημεν καὶ ἀτινα μολύνουσι τὴν θείαν εἰκόνα· ὅταν ἡ καρδία ἀρηγιάσῃ γεννᾷ τὴν ἀκλασίαν καὶ ἐξομοιοῖ τὸν ἄνθρωπον τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις. Ἀκουῶντες, ὀξύνοντες καὶ ἐξευγενίζοντες τὴν διάνοιαν προσπαθῆτε πάντοτε νὰ ἐξευγενίζητε καὶ τὰς ἐπιθυμίας τῆς καρδίας καὶ φεύγετε μακρὰν, πολὺ μακρὰν, τὰς ἐπιθυμίας ἐκεῖνας, αἵτινες ἐξευτελιζοῦσι τὸν ἄνθρωπον καὶ βλάπτουσι τὴν ὑγίαν. Ἐχετε αἰετοτε ἐν νῷ ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι στενωῶς συνδεδεμένη μετὰ τοῦ σώματος καὶ ἐπηρεάζεται αὕτη ἐκ τῶν ἀτελεῶν ἐκεῖνου. Εἶναι ἀδύνατον νὰ ὦμεν εὐτυχεῖς ὅταν πάσχωμεν ἐκ κεφαλαλγίας. Εἶναι ἀδύνατον νὰ ὦμεν εὐθυμοὶ ὅταν πάσχωμεν ἐκ δυσπεψίας. Μίθετε ἀγαπητὰ μου παιδιὰ, ὅτι ἡ ἀποφυγὴ τῶν ταπεινῶν ἡδονῶν καὶ ἡ τελεία ὑποταγὴ εἰς τοὺς φυσικοὺς νόμους, τοὺς τόσοσ σοφοὺς καὶ τόσοσ ἀναλλοιώτους παράγει τὸν τέλειον ἄνδρα. Μίθετε ὅτι ὅπισθεν ἐκάστης ἀσθενείας ὑπάρχει κάπου ἐν τῷ πικρῶντι παράθασι φυσικοῦ νόμου. Σεβάσθητε τὸ σῶμα ὑμῶν καὶ ἀποφεύγετε τὰς ταπεινάς ἐπιθυμίας. Μὴ λησμονῆτε ὅτι ὅταν τὸ βιολίον εἶναι κακῶς ἐρρυθμισμένον καὶ αὐτὸς ὁ καλλιτέχνης ποιεῖ παραφωνία. Τὸ βιολίον τὸ ἄψυχον εἶναι τὸ σῶμα, ἡ διάνοια ἡ ἐμπνεύουσα εἶναι ἡ ψυχὴ, ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ ὁμοῦ ἀμφοτέρων προέρχεται κατὶ τι οὐράνιον καὶ θεῖον, ἡ μουσικὴ.

Τέταρτον καὶ τελευταῖον ἄρθρον τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως τοῦ ὑμετέρου βίου ἔστω ἡ Ἀνδρεία. Ἀνδρεῖαν δὲ λέγοντες, φίλοι μαθηταί, δὲν ἐννοοῦμεν τὸ παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον θάρρος, ὅπερ κατοικεῖ πολλὰκις εἰς ψυχὰς εὐτελεῖς καὶ ταπεινάς, ἀλλ' ἐννοοῦμεν τὸ ψυχικὸν θάρρος, ὅπερ εἶναι ἀποτέλεσμα σοφίας καὶ γνώσεως. Ἐννοοῦμεν ὅτι ὀφείλετε νὰ παρασκευάσητε τοιαύτην τὴν ψυχὴν ὑμῶν, ὥστε ἐν πάσῃ περιστάσει τοῦ βίου, νὰ δύνασθε νὰ ἀντιμετωπιζήτε ἀφόβως τὸ κακὸν καὶ νὰ ἀναλαμβάνητε καὶ ἄγητε εἰς πέρας τὸ ἀγαθὸν καὶ τὴν ἀρετὴν. Δὲν εἶναι ἀνδρεῖος ἐκεῖνος, ὅστις ἐνθουσιῶν ὑπὸ ἐμβατηρίων, τυμπάνων καὶ σαλπίγγων φέρεται ἀλογίστως κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλ' εἶναι ἀνδρεῖος ἐκεῖνος, ὅστις μετὰ ψυχραιμίας καὶ λελογισμένως ἀντιμετωπίζει τὸ ἐχθρικὸν πῦρ, διότι γνωρίζει ὅτι εἰς τὰ πρόσω κεῖται ἡ τιμὴ, ὅτι ὑπερασπίζει τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν, κινδυνεύοντα, τὰ ἱερά καὶ τοὺς τάφους τῶν πατέρων, ὅτι ὑπερασπίζει τέλος πᾶν ὅ,τι ἔχει ἐν τῷ κόσμῳ φίλτατον, ἄνευ τῶν ὁποίων οὐδὲν θέλητρον ἔχει ὁ βίος. Ἄλλ' εἶναι ἀνδρεῖος ἐκεῖνος, ὅστις ἔχει τὸ ψυχικὸν θάρρος νὰ φροντίζῃ αἰετοτε περὶ βελτιώσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Ἄλλ' εἶναι ἀνδρεῖος ἐκεῖνος, ὅστις ἐμπνεόμενος ὑπὸ τῆς πίστεως ἀποφεύγει πᾶσαν πρᾶξιν μολύνουσαν τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Ἄλλ' εἶναι ἀνδρεῖος ἐκεῖνος ὅστις ἐν πάσῃ τρικυμίᾳ τοῦ βίου ἴσταται ὡς βράχος ἀκλόνητος ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ἀρετῆς καὶ διαπράττει τὸ ἀγαθόν. Ἴδου ὅποια τίς ἐστὶν ἡ ἀληθῆς ἀνδρεία.

Ἐὰν τὰς ἐντολάς μου ταύτας τηρήτε, φίλοι μαθηταί, ἐὰν πράττητε, ἂ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, ἐὰν κατορθώσητε νὰ τηρήτητε ἀσπίλον τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν ἐν τῷ μέσῳ τῆς πλήρους πλῆθῶν καὶ συμψε-

ρόντων ἀνθρωπίνης κοινωνίας, τότε θὰ ἀποβῆτε ἀληθεῖς ἄνθρωποι. Τότε θὰ ἀποβῆτε ἄξια τέκνα τοῦ λατρευτοῦ ἡμῶν Ἡγεμόνος, ὃν μετὰ τσοσάτας τρικυμίας καὶ ἐθνικᾶς συμφορᾶς, ἀπέστειλεν ἡμῖν ἡ θεία χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος, ἄγγελον εἰρήνης, ἵνα ὁδηγήσῃ ἡμᾶς εἰς τὸν λιμένα τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως. Τότε θὰ ἀνταποκριθῆτε εἰς τὰς προσδοκίας τῆς Σ. Κυβερνήσεως καὶ ἰδίᾳ τοῦ ἀξιολογίμου ἡμῶν Συμβούλου, τοῦ παλαιμάχου τούτου ἀγωνιστοῦ τῶν Ἑλλήν. γραμμάτων καὶ δεξιῶν οἰακοστροφῶν τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἡμῶν πραγμάτων, ὅστις ἀόκνως μεριμνᾷ περὶ τῆς ἀληθοῦς ὑμῶν μορφώσεως. Τότε θὰ δικαιώσητε τὰς προσδοκίας καὶ ἡμῶν τῶν διδασκόντων, οἵτινες εὐχόμεθα ἀπὸ ψυχῆς νὰ ἀποβῆτε ὑμεῖς κρείττους ἡμῶν τῶν ἐν δουλείᾳ καὶ συμφορᾷ τσοσάτα ὑποστάντων. Τότε τέλος θὰ ἀποβῆτε ἄξια τέκνα τῆς πατρίδος οὐχὶ τῆς μικρᾶς ταύτης γωνίας, ἀλλὰ τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐκεῖ πέραν, ἣτις ἐδρεῖται ἐν τῇ καρδίᾳ παντός Ἑλλήνος, ἣν φαντάζεται πᾶσα ἑλληνικὴ διάνοια, τῆς μεγάλης ἐκείνης πατρίδος, ἣτις ἐφώτισε τὸν κόσμον καὶ ἣτις θὰ ἀποβῆ αὐτῆς μεγάλη, διότι τοιοῦτον εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

ΠΟΙΚΙΛΙΑ

ΚΡΗΤΗ

Καὶ ἐν Ἡρακλείῳ ἢ κατ'ἔθος τελουμένη ἐνιαυσίως σχολικὴ ἐορτὴ τῶν 3 Ἱεραρχῶν ἐφέτος διεξήχθη ποικιλιώτερον καὶ πανηγυρικώτερον. Καὶ εἰς τὸν ἑσπερινὸν καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν οἱ μαθηταὶ καὶ αἱ μαθήτριαι πάντων τῶν σχολείων τῆς πόλεως ὠδηγήθησαν ἐν τάξει συνοδευόμενοι ὑπὸ τῶν διδασκάλων αὐτῶν, ἀλλ' ἰδίᾳ τὴν προσοχὴν εἴλασκον οἱ μαθηταὶ τοῦ Γυμνασίου, ὧν οἱ πλεῖστοι ἐν στολῇ πάντες δὲ φοροῦντες μαθητικὰ πληθῆκια ἐβάδιζον προηγουμένης τῆς χρυσοκεντητου σημαίας τοῦ Γυμνασίου. Μετὰ τὴν λειτουργίαν ὥρα 10 π. μ. ἐν τῷ Διδασκαλείῳ τελεῖται ἀγιασμὸς ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου καὶ ἀπαγγέλλεται λόγος ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἑλλ. Σχολείου κ. Πέτρου Φωτεινοῦ κατόπιν ψάλλουσιν ἀρμονικώτατα μαθήτριαι τοῦ Ἁν. Παρθεναγωγείου καὶ ἐκτελοῦνται μουσικαὶ συνθέσεις μετὰ τετραχόρδου ὑπὸ τῶν μαθητῶν τοῦ Διδασκαλείου, μεθ' ὃ λήγει αὕτη ἢ προῖνθ' ἐορτὴ κοινὴ διὰ πάντα τὰ σχολεῖα γενομένη. Τὴν ἐσπέραν δὲ ἐν τῇ αὐτῇ αἰθούσῃ φιλοκάλως ὑπὸ τῶν μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου διακοσμηθεῖσα ἐτελέσθη ἑσπερὶς εἰδικὴ διὰ τὸ Γυμνάσιον καθ' ἣν μετὰ βραχείαν εἰσήγησιν τοῦ Γυμνασιάρχου κ. Ι. Περγικάρη περὶ τῆς παιδαγωγικῆς σημασίας τῶν σχολικῶν ἐορτῶν, ὁ καθηγητῆς τῶν Μαθηματικῶν κ. Ν. Νυστεράκης ἀπύγγειλε τὸν πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας ἐπικοινωνήθησαν δὲ ἀπαγγεῖλαι καὶ ἄσματα ἐναλλάξ διαδεχόμενα ἀλλήλα καὶ τὸ ὅλον ἐνεψύχου κατὰ διαλείματα παιανίζουσα ἡ Μουσικὴ τῆς Φιλοπτόχου Ἀδελφότητος εὐγενῶς προσενεχθεῖσα. Ἄλλ' ἐν τῶν σπουδαιωτέρων τῆς ἐσπερίδος ἐκείνης ἦτο καὶ ἡ ὑπὸ μαθητῶν τῆς Δ' τάξεως ἀπαγγελία τοῦ προλόγου τοῦ Οἰδίποδος ἐπὶ Κολωνῶ καὶ τοῦ Ἀστασίμου τῆς τραγωδίας ταύτης ἐν τῇ πρωτοτύπῳ γλώσσῃ ἀπταιστώσ καὶ εὐκρινῶς γενομένη. Τὸ ὅλον ἐπέστεψε θαυμασίᾳ ἐπιτυχίᾳ, πλὴν ὅτι διὰ τὴν ὑπέροχον συρροὴν ἀπειροῦ πλήθους κατέστη ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ τηρηθῆ ἢ προσήκουσα τάξις. Ἄλλὰ καὶ τοῦτο ἔτι ἐμαρτύρησε τὴν ἀγά-

πην τοῦ κοινοῦ πρὸς τὸ Σχολεῖον καὶ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ νὰ παρευρισκῆται εἰς σχολικὰς ἐορτάς, ὅπερ ἀποδεικνύει ὅτι αὐταὶ καταλλήλως διοργανούμεναι δύνανται καὶ ἐπὶ τῆς Κοινωνίας οὐχὶ ἀλυστελῶς νὰ ἐπιδρῶσιν.

Ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς μάχης τῶν Λιβαδίων οἱ μαθηταὶ τῶν δύο ἀνωτέρων τάξεων τοῦ Γυμνασίου Χανίων μετὰ τῶν καθηγητῶν αὐτῶν κ. κ. Π. Ζολινδάκη καὶ Κ. Παπαδάκη ἐξέδραμον τῇ 9 Φεβρουαρίου μέχρι Μονοκουμάρου. Ἐκκινήσαντες τὴν πρωτὴν ἐκ τοῦ Γυμνασίου ἐβῆσαν περὶ τὴν μεσημβρίαν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου «Μονοκουμάρου» ὅπου ἀφοῦ ὁ κ. Ζολινδάκης προσεβῆνυσεν ἀρμολογίᾳ ἐψάλαν τὸν ἐθνικὸν ὕμνον καὶ κατέθηκαν ἐπὶ τῶν τάφων τῶν πεσόντων ὠραῖον ἐκ δάφνης στέφανον, ὃν ἐκ Χανίων ἐκόμισαν, μετὰ τῆς καταλλήλου ἐπιγραφῆς.

Ταυτοχρόνως δ' ἀπεστάλη εἰς Ἀθήνας διὰ Χανίων τὸ ἐπόμενον τηλεγράφημα πρὸς τὸν πατέρα ἐνὸς τῶν στεφανουμένων κ. Τριγγετᾶν: «Γυμνάσιον εὐγνωμονοῦν στεφανώνει ἐπιτοπίως πεσόντας Λιβαδίους. Γυμνασιάρχης Παλιεράκης».

Μετὰ ταῦτα φωτογραφηθέντες ἐν συμπλέγματι περὶ τοὺς ἐστεμμένους τάφους, κατήλθον εἰς Λιβάδια ὅπου ὁ καθηγητῆς κ. Ζολινδάκης διηγῆθη καταλλήλως τὰ τῆς μάχης. Τέλος ψάλλοντες διάφορα ἐμβατήρια καὶ ἄσματα μετέβησαν εἰς τὸ χωρίον Γαλατᾶν καὶ γευματίσαντες ἐπανήλθον εἰς τὴν πόλιν τὴν 5ην μ. μ. ὥραν

Πρὸς ἀνέγερσιν κοινοτικῶν σχολείων μετὰ γυμνασίου ἐδωρήθη ὑπὸ τοῦ Δημοσίου εἰς τὴν Χριστ. Κοινότητα Χανίων δι' Ἡγεμ. Διατάγματος τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ πεδίου τοῦ Ἄρεως. Τὸ δωρηθὲν μέρος ἔχει ἑκτασίαν 14500 π. μέτρων ἐκ τῶν πλευρῶν δ' αὐτοῦ ἢ μὲν πρὸς Ν. (παρὰ τὸ καφενεῖον τοῦ Δ. Κήπου) καὶ ἢ πρὸς Β. (παρὰ τὴν ὁδὸν Χαλέπας) ἔχουσι μῆκος 80 μ. ἑκατέρω, ἢ δὲ πρὸς Δ. (παρὰ τὸ οἰκόπεδον Μάνου) 170 μ. καὶ ἢ πρὸς Α. 194 μ.

Οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου Ἁγίας Τριάδος μετὰ τῶν καθηγητῶν αὐτῶν ἐξέδραμον εἰς ἡμερησίαν μέχρι «Περὶβολίτας» ἐκδρομὴν τῇ 19 Ἰανουαρίου ἀφοῦ ἐβῆσαν εἰς τὸ τέμα τῆς ἐκδρομῆς ἐκ τῶν καθηγητῶν ὁ μὲν κ. Δ. Γεωργακάκης ὠμίλησε περὶ ἀρχαίων οἰκίσεων καὶ Ἀκροπόλεων παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὁ δὲ κ. Χ. Οἰκονόμου περὶ πηγῶν, ὁ δὲ Διευθυντῆς κ. Χ. Τσπετάκης ἠρμύνησε τὸν Ἀπόστολον τῆς ἐπομένης ἡμέρας Κυριακῆς, ἀναγνωσθέντα προηγουμένως ὑπὸ καλλιφάνου μαθητοῦ. Κατὰ δὲ τὴν ἐπιστροφὴν διεληθόντες διὰ τοῦ χωρίου Μουζουρᾶ ἐψάλαν τὸν ἑσπερινὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ χωρίου.

ΕΛΛΑΣ

Τὰ σχέδια τοῦ Μαγασλείου Διδασκαλείου ἀπεστάλησαν ἤδη πρὸς τὸν ἐν Ὀδῆσῳ ἐρίτιμον ὁμογενῆ κ. Γρηγ. Μαγασλῆν. Τὸ κτίριον θὰ εἶναι ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν λαμπρόν. Τὸ κυρίως Διδασκαλεῖον ἀποτελεῖται ἐξ 8 διδακτηρίων, ὧν τὰ μὲν 4 εἶναι προωρισμένα διὰ τοὺς ἐκ τῆς ἐλευθερίας Ἑλλάδος καὶ τὰ ἕτερα 4 διὰ τοὺς ἐκ τῆς δούλης Ἑλλάδος μαθητὰς. Θὰ περιλαμβάνη δὲ αἰθουσάν ἰχνογραφίας καὶ καλλιγραφίας, αἰθουσάν ἀναψυχῆς, τὸ Διευθυντήριον, αἰθουσάν τοῦ Συλλόγου τῶν Καθηγητῶν, ἐπιστάσιον καὶ τὸ θυρωρεῖον. Ἰδιαιτέρων αἰθουσῶν διὰ τὰ παιδαγωγικά, ἄλλαν διὰ τὰ φυσιογνωστικά ὄργανα, βιβλιοθήκην, χημικὸν ἐργαστήριον, λουτήρας διὰ τὸ σῶμα καὶ λουτήρας διὰ τοὺς πόδας. Μία ὁλόκληρος πτέρυξ θὰ διατεθῆ διὰ τὸ ἐξατάξιον σχολεῖον καὶ μία αἰθουσα διὰ τὸ μονοτάξιον πρὸς ἄσκων διδασκαλίας τῶν μαθητῶν τοῦ Διδασκαλείου. Ἐν παραρτήματι θὰ ὑπάρχη καὶ ἰδίᾳ αἰθουσα διὰ τὴν

φωνητικὴν μουσικὴν ἔχουσα τελείαν ἀκουστικὴν. Ἀφῆθη δὲ ὑπόστεγον διὰ τὰ ὄργανα τῆς γυμναστικῆς καὶ εὐρυχωροτάτη αὐτὴ διὰ τὰ διαλείμματα τῶν μαθητῶν. Εἰς τὸ βῆθος τοῦ κεντρικοῦ κτιρίου θὰ γροθῆ μεγάλαις καὶ χρυσοῖς γράμμασι «Μαράσλειον Διδασκαλεῖον», θὰ ἰδρῦθῆ δὲ καὶ ἡ μαρμαρίνη προτομὴ τοῦ γενναίου χορηγοῦ. Τὸ ὄλον οἰκοδόμημα θὰ κωστῆσῃ περὶ τὰς 400,000 δραχμῶν.

Διὰ Β. Διατ. συνεστάθη ἴδιον Ναυτικὸν τμήμα ἐν τῇ Ἐμπορικῇ Σχολῇ Ληξουρίου ἥτις εἰς τὸ ἐξῆς θὰ ὀνομάζεται «Πετρούτσειος Ἐμπορικὴ καὶ Ναυτικὴ Σχολὴ Ληξουρίου». Διὰ τοῦ αὐτοῦ Β. Δ. ὠρίσθησαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ διδασκτέα μαθήματα, μαθηματικά ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, συνεστάθη δὲ καὶ ἰδία τάξις σκοπῶν ἔχουσα τὴν θεωρητικὴν προπαρασκευὴν τῶν ἐπιθυμούντων νὰ λάβωσι δίπλωμα ἐμποροπλοιοῦρχου.

Ἐδημοσιεύθη τῇ 11ῃ Φεβρουαρίου διὰ τῆς Ἐπισήμου Ἐφημερίδος ὁ κανονισμὸς τῶν Σχολικῶν Βιβλιοθηκῶν συγκείμενος ἐκ 33 ἄρθρων. Κατὰ τὸ 24ον ἄρθρον μία ὥρα καθ' ἑβδομάδα ὀρίζεται ὡς ὥρα «λαϊκοῦ Ἀναγνωστηρίου» καθ' ἣν δύνανται ὅσοι τῶν κατοίκων ἐπιθυμοῦσι νὰ ἀναγνώσκωσιν ἐντός τοῦ Σχολείου τὰ βιβλία τῆς Σχολικῆς Βιβλιοθηκῆς, ὧν ἡ ἐκλογή κατὰ τὸ 20ν ἄρθρον θὰ γίνηται τοιαύτη ὥστε ἡ Σχολικὴ Βιβλιοθηκὴ νὰ καταστῇ διὰ τοῦ βαθμυδὸν πλουτισμοῦ καθόλου μὲν ἐγκυκλοπαιδικὴ ἐξυπηρετοῦσα δ' ὅμως καὶ ἰδιαίτερας τοπικὰς ἀνάγκας.

Εἰς οὐδὲνα δανείζεται βιβλίον ἐὰν βεβαιωθῆ ὅτι μέλος τῆς οικογενείας αὐτοῦ πάσχει ἐκ μολυσματικοῦ νοσήματος.

Οἱ πλείστοι τῶν δῆμων τοῦ Κράτους κατόπιν καταλλήλων ἐνεργειῶν τῶν Νομαρχῶν καὶ Ἐπιθεωρητῶν τῆς Δημ. Ἐκπαιδευσεως ἐνεγράψαν πιστώσεις εἰς τοὺς προϋπολογισμοὺς αὐτῶν πρὸς καταρτισμὸν τῶν σχολικῶν βιβλιοθηκῶν.

Ἡ εὐσεβεία Ἐπιτροπεία πρὸς συλλογὴν ἐράνων διὰ τὴν ἀνάγεσιν ἀνδριάντος εἰς τὸν Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον εἰσέπραξε μέχρι τοῦδε ποσὸν 25 χιλ. δραχμῶν. Ἡ ἀνωτέρω ἐπιτροπεία πρόκειται νὰ ἀποτείνῃ ἐκκλησίαν εἰς τε τοὺς ἐλευθέρους καὶ δούλους Ἑλληνας δι' ἧς θὰ καλῆ αὐτοὺς νὰ προσενέγκωσι τὴν συνδρομὴν των πρὸς ἀνάγεσιν ὡς οἷόν τε μεγαλοπρεποῦς ἀνδριάντος.

Κατὰ τὴν ἐσχάτως γενομένην λογοδοσίαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐν Ἀθήναις Ἐταιρείας τὰ μὲν ἔσοδα αὐτῆς ἀνῆλθον κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς 271,000 δρ. τὰ δὲ ἔξοδα εἰς 283,000 δραχμ. ὧν τὰς 132,000 ἐδαπάνησεν ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία διὰ τὴν στερῶσιν τοῦ Παρθενῶνος. Ὁ Γεν. Ἐφορος τῶν ἀρχαιοτήτων ἐδήλωσεν ὅτι ἡ Ἐταιρεία σκοπεῖ κατὰ τὸ τρέχον ἔτος νὰ ἐνεργήσῃ ἀνασκαφὰς ἐν τῷ παρὰ τὸ Ἱεροεῖον χώρῳ.

Τὴν ψυχολογίαν μετ' ἐφαρμογῶν εἰς τὴν διδασκαλίαν ὑπὸ Π. Κονράδου, διευθυντοῦ τοῦ ἐν Chur Διδασκαλείου, ἐξελληνίσας ἐκδίδει ἐν Ἀθήναις ἐντός ὀλίγου ὁ κ. Δ. Ζαγγογιάννης, ἀναφέρων ἐν τῇ σχετικῇ ἀγγελίᾳ ὅτι αὕτη εἶναι τὸ διεξοδικώτατον πάντων τῶν ὁμοίων αὐτῷ συγγραμμάτων, καὶ ὅτι εἶναι σαφέστατον καὶ εὐθέως νοητὸν εἰς πάντα, διότι ὁ συγγραφεὺς πρῶτον παραθέτει πληθύν παραδειγμάτων καὶ διασαφεῖ αὐτά, καὶ εἶτα ἐξάγει τοὺς νόμους καθ' οὓς τὸ ψυχικὸν φαινόμενον γίνεται ἐν ἡμῖν. Τοὺς νόμους δὲ τούτους ἐφαρμόζει εἰς τὴν διδασκαλίαν ἐκτενῶς καὶ διὰ πολλῶν παραδειγμάτων.

Τὸ ὄλον ἔργον ἐκ 400 σελίδων μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας ἐκδοθὸσόμενον ὑπὸ τοῦ βιβλιοπωλείου τῆς «Ἐστίας» θὰ τιμᾶται 7 δραχμῶν, διὰ δὲ τοὺς προπληθρυνόντας μόνον 6 δρ. Διὰ τὸ ἐξωτερικὸν προστίθεται μία δραχμὴ διὰ ταχυδρομικά.

ΕΛΒΕΤΙΑ

Μία σχολικὴ ἑορτὴ Τὴν ἐσπέραν τῆς 20 (v) Δεκεμβρίου ἐτελέσθη ἐν τῷ Διδασκαλείῳ τοῦ καντωνίου Vaud ὡς ἐξῆς ἡ ἑορτὴ τοῦ «δένδρου τῶν Χριστουγέννων» τῇ συμπράξει καὶ τοῦ προτύπου Δημ. Σχολείου καὶ τοῦ Νηπιαγωγείου.

Ἀφοῦ ἐψάλθη ὁ «Ἕγμος τῶν Χριστουγέννων» ὑπὸ τῶν διδασκαλιστῶν, ὁ διευθυντῆς τοῦ Ἐκπαιδευτηρίου κ. Guex ἐξέθηκεν ἐν συντόμῳ τὴν μέχρι τοῦδε γενομένην ἐργασίαν κατὰ τὸ σχολικὸν τοῦτο ἔτος καὶ ἔδωκε εἰς τοὺς μέλλοντας διδασκάλους ὡραίας συμβουλὰς περὶ τῆς συμπεριφορᾶς καὶ τῶν τρόπων αὐτῶν πρὸς τοὺς μέλλοντας νεαροὺς μαθητὰς των, τελευτῶν δ' ἀπέτεινεν εἰς τε τοὺς μαθητὰς καὶ τοὺς προσκεκλημένους εὐχαρῆς ἐπὶ τῇ ἑορτῇ καὶ ἔδωκε τὸν λόγον εἰς τὸν Θεολόγον κ. Meylan ὁστις ἀπευθυνόμενος ἰδίᾳ πρὸς τοὺς μικροὺς συνεκίνησε πάντας.

Μετὰ ταῦτα οἱ μὲν μαθηταὶ τοῦ Νηπιαγωγείου ἀφοῦ ἐχόρευσαν παιδικὸν περὶ τὸ δένδρον χορὸν ἔψαλαν «τὴν Ἐλατον» οἱ δὲ τοῦ Δημ. Σχολείου «τὸ παιδίον Ἰησοῦν» καὶ τὴν «φαιδρῶν νεότητα». Κατόπιν ἐψάλησαν τρία ἄσματα ἕκαστον ὑφ' ἐνὸς διδασκαλιστοῦ, ὁ δὲ Τμηματάρχης τῆς Παιδείας συγχαρεῖς καὶ εὐχαριστήσας τοὺς διοργανώσαντας τὴν ἐσπερίδα ἐξέφησε τὴν ἐλπίδα «ὅτι ἡ ἑορτὴ αὕτη θὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἐνθάρρυνσις καὶ ὡς πρότυπον διὰ τοὺς διδασκαλιστὰς οἵτινες ἡμέραν τινὰ θὰ εὐρεθῶσιν εἰς τὴν θέσιν νὰ ὀργανώσωσι καὶ αὐτοὶ παρομοίᾳ ἑορτᾶς.»

Τέλος ἀνηγγέλη εἰς τοὺς μαθητὰς ὅτι ὁ βουλευτῆς Barley ἐδῶρσεν αὐτοῖς ἀνά ἕν Εὐαγγέλιον ὅπερ καὶ διανεμήθη ἀμέσως, καὶ ἔληξεν ἡ ἑορτὴ διὰ μιᾶς προσευχῆς.

Ἀξιοπαρατήρητος εἶναι ἡ μεγάλῃ ὁμοιότης μεταξὺ τῶν προγραμμάτων τῆς ἑορτῆς ταύτης καὶ τῶν ἐν Χανίοις καὶ Ἡρακλείῳ ἐσχάτως τελεσθεισῶν ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν.

Γίνεται γνωστὸν εἰς τοὺς κ. Συνδρομητὰς ἐκ τῶν ἄλλων νομῶν ὅτι ἀντιπρόσωποι τῆς «Προόδου», εἰς οὓς παρακαλοῦνται καταβάλλοντες τὰς συνδρομὰς των νὰ λαμβάνωσι τὰς σχετικὰς ἀποδείξεις, τυγχάνουσιν ἐν Ρεθύμνῃ μὲν ὁ κ. Μιχ. Πρεβελάκης καθηγητῆς ἐν Ἡρακλείῳ δὲ ὁ κ. Ν. Πετριδης διευθυντῆς Δ. Σχολείου, καὶ ἐν Νεαπόλει ὁ κ. Γ. Χατζιδάκης διευθυντῆς Δ. Σχολείου ἐν Ἀθήναις ἀντιπρόσωπος τῆς «Προόδου» τυγχάνει ὁ κ. Γ. Κολλάρος (βιβλιοπωλεῖον τῆς Ἐστίας 14 ὁδὸς Σταδίου).

Ο ΑΣΤΕΡΟΕΙΣ ΟΥΡΑΝΟΣ

ὑπὸ μορφήν διαλόγων κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ ἐξεδόθη πρό τιμος ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Π. Ψαρᾶ. Τὸ ὠφέλιμον τοῦτο βιβλίον, ὅπερ συνέστησε καὶ τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἐν Ἀθήναις διὰ τῆς ἀπὸ 14 Ἀπριλίου 1901 ἐγκυκλίου του, πωλεῖται ἀντὶ λεπτῶν 50

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ», ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ

Πρόφην Γ. Κασδόβην

44 Ἐν Ἀθήναις ὁδὸς Σταδίου ἀριθ. 44

Πάντα τὰ διδασκτικὰ βιβλία ἐτι δὲ φιλολογικὰ, ἱστορικὰ, θεολογικὰ, γεωργικὰ καὶ ποικίλα ἄλλα συγγράμματα εἰς τιμὰς ὑγκυκαταβατικάς.

Ὁ νεωστὶ ἐκδοθεὶς γενικὸς Κατάλογος αὐτοῦ πέμπεται δωρεὰν παντὶ τῷ αἰτοῦντι.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ «Ἡ ΠΡΟΟΔΟΣ»,—ΧΑΝΙΑ